

Plenum

Tisdag 11.11.2025 kl. 14.00—18.29

11. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om underhållsstöd, lagen om underhåll för barn och 13 § i lagen om inkomstdatasystemet

Regeringens proposition RP 115/2025 rd

Utskottets betänkande ShUB 18/2025 rd

Första behandlingen

Andre vice talman Tarja Filatov: Ärende 11 på dagordningen presenteras för första behandling. Till grund för behandlingen ligger social- och hälsovårdsutskottets betänkande ShUB 18/2025 rd. Nu ska riksdagen besluta om innehållet i lagförslagen. — Den allmänna debatten börjar. Ledamot Kiuru, presentationsanförande.

Debatt

17.20 **Krista Kiuru sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ajattelin tästä joitakin keskeisiä asioita esitellä. Valiokunnassa on siis käsitelty tätä elatustukilakiin ja muutamiin muihin lakeihin tulevia muutoksia huolellisesti. Me olemme esityksestä kuulleet eri tahoja ja käyneet tämän esityksen perusteellisesti läpi.

Arvoisa puhemies! Tässä esityksessähän siis ehdotetaan muutettavaksi elatustukilakia ja muutamia muita lakeja niin, että saadaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan jo aikaisemmin kirjattu, vuosille 25—28 suunniteltu julkisen talouden suunnitelman säästö voimaan. Tässä on kysymys siis siitä, että elatustukilaissa ehdotetaan säädettäväksi elatustukilain tarkoittaman elatusvelvollisen vanhemman toimivaltuudesta ja velvollisuuksista tilanteessa, jossa elatustukea maksavan toimijan elatuskyky muuttuu. Tässä myöskin säädetään hyvinvointialueille vastaava velvollisuus ryhtyä toimiin, kun sellaisia muuttuneita tietoja saadaan. Tässä yhteydessä kysymys on siis siitä, että kun näin toimitaan, niin voidaan myöskin saada kansantalouteen elatustukeen kohdistuvia säästöjä aikaan.

Arvoisa puhemies! Tässä, kuten jo totesin, ehdotetaan elatustukilaissa säädettäväksi elatusvelvolliselle toimivelvollisuuksia, kun elatuskyky muuttuu suuntaan tai toiseen. Lisäksi elatustukilakiin ehdotetaan nyt, että jatkossa sinne säädettäisiin Kansaneläkelaitokselle oikeus saada elatusvelvollisen tulo- ja verotietoja käyttöön ja tehdä myöskin arvio siitä, tulisiko elatusvelvollisen välttämättömät tiedot luovuttaa hyvinvointialueelle. Kansaneläkelaitoksen tulee esityksen mukaan luovuttaa näitä välttämättömiä tietoja hyvinvointialueelle, jos se arvioi elatusvelvollisen taloudellisen tilanteen olevan sellainen, että näitä tietoja tulisi arvioida uudelleen. Elatustukilakia ehdotetaan muutettavaksi myös säätämällä hyvinvointialueille oikeus hakea elatustukea lapsesta, jos lapsi on hyvinvointialueen kustantamassa ympärivuorokautisessa hoidossa kodin ulkopuolella kalenterikuukautta pidemmän

Punkt i protokollet PR 107/2025 rd

ajan eikä elatustukea ole jo myönnetty ajanjaksolle, jolla hyvinvointialue elatustukea hakee.

Lisäksi esityksessä lapsen elatuksesta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi säätämällä hyvinvointialueelle oikeus tarkistaa vanhempien tulo- ja verotietoja elatusapua koskevien sopimusten vahvistamisen yhteydessä sekä arvioidessaan elatusavun muuttamisen tarvetta. Tätä kautta säädetään tietenkin myöskin hyvinvointialueille selvittämismahdollisuus ja tehtävät näissä kyseisissä tilanteissa.

Tulotietojärjestelmästä annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi säätämällä tulorekisteristä hyvinvointialueelle välitettävistä ja luovutettavista tiedoista lapsen elatuksesta annettussa laissa säädettyjen tiedonsaantioikeuksien toteuttamiseksi. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää ehdotettuja muutoksia perusteltuina ja kannattaa lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomana. Valiokunnassa olemme myös korostaneet, että elatustuen maksaminen tosiasiallisen tilanteen mukaisesti ja elatuskyvyn arviointi riittävän ajantasaisin tiedoin edistävät lapsen oikeutta riittävään elatukseen. Monet näistä tiedoista laahaavat jäljessä, ja sitä kautta tällä on mahdollisuus myöskin vähentää vanhempien välisiä ristiriitoja ja huolehtia haasteellisessakin tilanteessa paremmin lapsen hyvinvoinnista ja oikeudesta riittävään elatukseen.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, että elatustukilakiin ehdotetun 36 §:n 3 momentin sanamuodon ja perusteluiden perusteella ei ole kuitenkaan aivan selvää, mitä tietoja Kansaneläkelaitoksen on tarkasteltava arvioidessaan, onko elatusvelvollisen taloudellisessa tilanteessa tapahtunut sellaisia muutoksia, joiden perusteella Kansaneläkelaitos arvioi, että elatusvelvollisen elatuskykyä olisi mahdollisesti arvioitava uudelleen, jolloin Kansaneläkelaitoksen tulee luovuttaa välttämättömät tiedot hyvinvointialueelle elatusvelvollisen elatuskyvyn arviointia varten. Tästä valiokunta kävi kyllä perusteellisen keskustelun, ja jouduimme toteamaan selkeyden vuoksi, että elatustukilakiin ehdotetun 36 §:n 3 momentin sanamuodon mukaisesti tarkastelu koskee siis vain Kansaneläkelaitoksen elatustukilain 34 §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella saatuja tietoja eli Kansaneläkelaitoksen valtion, hyvinvointialueen ja kunnan viranomaiselta sekä muulta julkisoikeudelliselta yhteisöltä saamia elatusapu-oikeuden ratkaisemiseksi välttämättömiä tietoja.

Olemme saaneet selvityksen, jonka mukaan Kansaneläkelaitos voi käyttää tulotietorekisterin tietoja sekä tarvittaessa verotustietoja sen arvioimiseksi, tulisiko 36 §:n 3 momentin mukainen tietojen luovutus tehdä eteenpäin. Tätä olemme tarkemmin sitten myöskin selvittäneet ja esittäneet. Esityksessä lapsen elatuksesta annettuun lakiin ehdotettu uusi 8 d § antaa hyvinvointialueelle oikeuden saada vanhempien suostumuksesta riippumatta tietoja muun muassa tulotietojärjestelmistä sekä etuustietopalvelukelmusta. Lisäksi hyvinvointialue voi jo olemassa olevissa laeissa säädetyillä valtuuksillaan hyödyntää ja hankkia asiaan liittyviä tarpeellisia tietoja. Mutta tämän täsmentäminen oli tärkeää valiokuntavaiheessa, koska epäselvyyttä vallitsi siitä, kuka saa tehdä ja mitä noin pykälän muotoilu.

Arvoisa puhemies! Sitten valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota myös siihen, että tämä voi aiheuttaa tehtävien lisäystä hyvinvointialueilla, ja siellä on jo raskaastikin ruuhkauduttu perhepalveluiden osalta, työmäärät ovat isoja. Tätä kautta vaikutusarviointien mukaan esitetyt muutokset ja niiden vaikutukset hyvinvointialueiden työmäärään vaihtelevat hyvinvointialueittain, ja siksi valiokunta kyllä pitää tärkeänä, että lain toimeenpanossa ja sen vaikutuksissa hyvinvointialueiden lastenvalvojien työmääriin ja hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyyteen seurataan näitä olosuhteita. Lisäksi valiokunta

Punkt i protokollet PR 107/2025 rd

painottaa hyvinvointialueiden ohjauksen ja henkilöstön osaamisen kehittämisen tarvetta nimenomaan myöskin toimeenpanon yhteydessä.

Sitten, arvoisa puhemies, vielä muutama sana rahasta: Esityksessä elatustukimenojen säästön on arvioitu toteutuvan asteittain, kun Kansaneläkelaitos saa ilmoitettua vuosittain elatusvelvollisen tosiasiallista elatuskykyä vastaamattomia sopimuksia hyvinvointialueille ja sopimuksia saatetaan vanhempien elatuskykyä vastaaviksi. Vuonna 26 säästöjen arvioidaan olevan noin kaksi miljoonaa euroa, vuonna 27 neljä miljoonaa euroa ja vuonna 28 seitsemän miljoonaa euroa. Valiokunta korostaa, että taloudellisten vaikutusten arviointi perustuu karkeaan tulo- ja verotustietoihin perustuvaan arvioon ja vasta toimeenpano ratkaisee, miten sitten lopulta käy. Siksi valiokunta pitääkin tärkeänä, että lainsäädännön muutosten vaikutuksia myöskin seurataan.

Asiantuntijakuulemisessa on tullut myöskin esille, että täällä olisi vielä paljon tehtävissä. Tosiasiassa koko elatustukimaailmassa ja perheoikeudellisissa palveluissa on paljon kehittämistarpeita myöskin sosiaaliturvan suhteen. Tässä elatustukityöryhmä on ollut käynnissä, ja tuo loppumietintö, joka kesällä 25 valmistui, tuo tarpeen myös uudistaa lasten elatuksen järjestelmää kokonaisuutena, mukaan lukien lastenvalvojien työtä ohjaavan lainsäädäntökokonaisuuden tarkastelun ja kehittämisen osalta. Tämän selvityksen mukaan myöskin nämä tarpeet on tarkoitus ottaa huomioon käynnissä olevan sosiaalihuollon palvelu-uudistuksen yhteydessä. Myöskin parlamentaarinen sosiaaliturvakomitea selvittää näitä kokonaisuuksia. Lisäksi kansallisen lapsistrategian toimeenpanon yhteydessä on kiinnitetty näihin asioihin huomiota, ja sitä kautta valiokunta pitääkin tärkeänä, että asiantuntijatyöryhmien ehdotuksia etuus- ja palvelujärjestelmän kehittämisestä edistetään.

Niin kuin totesin, tässä on hiukan tarkennettu tätä hallituksen esitystä, ja me olemme sitä mieltä yksimielisesti, että tämä esitys on hyvä hyväksyä.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Hänninen.

17.30 Juha Hänninen erk: Arvoisa puhemies! Lapset syntyvät ja elävät isän ja äidin välisestä rakkaudesta. Tuon rakkauden mukana kuitenkin tulee suuri vastuu, vastuu huolenpidosta, turvasta ja tulevaisuudesta. Tämä hallituksen esitys elatustukilain ja lapsen elatuksesta annetun lain muuttamisesta selkeyttää vastuunjakoa. On vanhemman velvollisuus kantaa osuutensa lapsensa tulevaisuudesta, hoivasta ja turvasta oman elatuskykynsä mukaisesti. Uudistus tuo elatusjärjestelmään enemmän oikeudenmukaisuutta ja läpinäkyvyyttä. Siinä Kansaneläkelaitokselle annetaan paremmat mahdollisuudet arvioida elatusvelvollisuuden todellista taloudellista tilannetta ja välittää tarvittavat tiedot hyvinvointialueelle, jotta lapsen elatusta koskevat päätökset vastaavat todellisuutta. Näin lapsen etu toteutuu aidosti, ei pelkästään paperilla.

Arvoisa puhemies! On hyvä, että valiokunta on kiinnittänyt huomiota myös lastenvalvojapalvelujen resursointiin. Lakimuutokset lisäävät tehtäviä, mutta tavoitteena on ennen kaikkea vahvistaa lapsen arjen turvallisuutta ja jatkuvuutta. Lapsen etu on, että hänen elatusensa turvaaminen ei jää epäselvyyksien tai väärin tietojen varaan.

Tämä uudistus palauttaa elatusvastuun oikeaan mittakaavaan. Lapsen elatus on ensisijaisesti vanhempien, ei yhteiskunnan tehtävä. Se kannustaa molempia vanhempia huolehtimaan lapsestaan, ei vain taloudellisesti vaan myös moraalisesti. Samalla on muistettava, että vanhemmat eivät ole yksin tuon vastuun kanssa. Kun yhteiskunta kantaa vastuunsa perheiden tukemisesta ja vanhemmat omansa lapsen elatuksesta, syntyy luottamus siihen,

Punkt i protokollet PR 107/2025 rd

että perhettä on turvallinen perustaa. Se on paras kannustin lasten saamiseen. Se vahvistaa tunnetta siitä, että lapsen syntyminen on aina tervetullut ja että vanhempien rinnalla seisoo yhteiskunta, joka tukee vastuullista vanhemmuutta.

Arvoisa puhemies! On hyvä muistaa, että jokainen lapsi ansaitsee turvallisen arjen, jossa hän voi kasvaa, oppia ja unelmoida. Lapsi tarvitsee vanhemmiltaan rakkautta ja vastuun kantamista. Meidän tehtävämme on säätää lakeja, jotka tukevat tämän tavoitteen toteutumista. Tämä on yksi sellainen. Jokainen syntyvä lapsi on viesti toivosta ja siitä, että suomalaisilla on uskoa tulevaisuuteen. Meidän tehtävämme on rakentaa sellainen yhteiskunta, jossa sen toivon kantaminen on mahdollista ja jossa lapsen syntymä on aina ilo, ei huoli tai taakka. — Kiitos, arvoisa puhemies.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Rintamäki.

17.34 Anne Rintamäki ps: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä oleva hallituksen esitys sekä siihen liittyvä sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö edustavat tärkeää uudistusta elatus-
tuen ja lapsen elatuksen järjestämisessä. Esityksessä ehdotetaan muutoksia elatustukilakiin, lapsen elatuksesta annettuun lakiin sekä tietojärjestelmästä annettuun lakiin. Tavoitteena on parantaa lapsen asemaa ja varmistaa, että elatusvastuu toteutuu oikeudenmukaisesti ja ajantasaisesti.

Valiokunta pitää esitystä perusteltuna ja kannatettavana. Uudistuksen myötä Kansaneläkelaitokselle annetaan mahdollisuus arvioida elatusvelvollisen taloudellista tilannetta uudelleen, jos olosuhteet ovat muuttuneet. Tämä on tärkeä parannus, sillä nykyjärjestelmä ei aina reagoi riittävän nopeasti elatuskyvyn muutoksiin. Näin voidaan varmistaa, että elatusapu vastaa todellista maksukykyä ja lapsen tarpeita. Lisäksi hyvinvointialueille annetaan oikeus saada vanhempien tulo- ja verotietoja elatusapua koskevien sopimusten vahvistamisen yhteydessä. Tämä lisää läpinäkyvyyttä ja tukee päätöksenteon oikeellisuutta. On myös merkittävää, että Terveiden ja hyvinvoinnin laitos saa tehtäväkseen elatusavun vahvistamisessa käytettävien lomakkeiden kaavan määrittelyn, mikä yhtenäistää käytäntöjä valtakunnallisesti.

Arvoisa puhemies! Valiokunta korostaa mietinnössään, että lapsen etu on kaiken lainsäädännön keskiössä. Esityksessä on otettu huomioon kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja erityisesti YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Lapsen oikeus riittävään elatukseen ei saa jäädä toteutumatta vanhemman maksukyvyttömyyden tai järjestelmän jäykkyyden vuoksi.

Uudistus tuo myös säästöjä julkiseen talouteen, mutta ennen kaikkea se tuo oikeudenmukaisuutta ja ajantasaisuutta elatustuen järjestelmään. Valiokunta pitää tärkeänä, että muutosten vaikutuksia seurataan huolellisesti ja että hyvinvointialueet saavat riittävät resurssit tehtäviensä hoitamiseen.

Arvoisa puhemies! Tämä esitys on hyvä esimerkki siitä, miten lainsäädäntöä voidaan kehittää lapsen edun näkökulmasta samalla vahvistaen sosiaaliturvan oikeellisuutta ja tehokkuutta. Kannatan tätä esitystä. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Strandman poissa. — Edustaja Kiuru.

17.37 Krista Kiuru sd: Arvoisa puhemies! Tässä on kysymyksessä säästölaki, mutta täällä koko sosiaali- ja terveysvaliokunnan joukkue sitä kannattaa, ja se on minusta hyvä ha-

Punkt i protokollet PR 107/2025 rd

vainto. Tässä nimittäin säästölakina toteutuu laki paremmasta elatustuesta, ja sitä kautta myöskin oppositio on halunnut olla tukemassa tätä. Tämä säästö toteutettiin sosiaali- ja terveysministeriössä tavalla, joka on kyllä perusteltu. Meidän täytyy muistaa, että tänä päivänä lasten elatus on myöskin todella iso yhteiskunnallinen kysymys siinä, että kaikkien lasten osalta heillä täytyy olla tarpeeksi mahdollisuuksia myöskin riittävään elatukseen. Osa näistä sopimuksista on ajan juoksussa vanhentunut, mitkä on tehty esimerkiksi vapaaehtoisin toimin vanhempien välillä. On silloin tärkeätä myöskin muistaa, että jos me saamme automatisoiduilla virkaprosesseilla ja kuitenkin perusteltavissa olevalla vähäisellä työmäärällä tästä irti sen, että lapset saisivat elatusta nimenomaan tarvettaan ja vanhempien tuloja tarkkaan vastaavalla tavalla, se on tietenkin sekä lapsen että yhteiskunnan etu.

Ja yhteiskunnan eduksi tämä kääntyy, ei vain siksi, että lasten ja nuorten osalta lapset ja nuoret voisivat saada heille kuuluvaa elatusta riittävällä tasolla, vaan kyllä tämä on tietenkin myöskin yhteiskunnan etu, koska silloin ollaan tilanteessa, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon menot kohdentuvat juuri oikealla tavalla. Ja tässä on itse asiassa sitten kysymys ei vain palveluista ja niiden tarpeesta vaan nimenomaan myöskin sosiaaliturvasta, jossa varmistetaan, että sitä riittävää kykyä tulla toimeen on. Ja kun tämä liittyy lapsiin ja nuoriimme, niin siksi on ollut myöskin tärkeää nähdä, että Kansaneläkelaitokselle kannattaa säätää moiset velvollisuudet, jotta näihin vanhentuneisiin elatustietoihin voidaan puuttua.

Tässä on tärkeää kuitenkin varmistaa pitkässä juoksussa, että myös hyvinvointialueilla riittävät resurssit turvataan, koska olemme ihan vakavissamme huolissamme siitä, että meillä tällä hetkellä perheoikeudellisia palveluja suorittavan henkilöstön tarve on valtava, ja samaan aikaan ruuhkat ovat melkoiset ja siellä on tosi iso ylikuormitus, ja tällä hetkellä myöskin lasten näkökulmasta on liian paljon lapsia suhteessa näihin henkilöihin, jotka heitä auttavat. Siksi on tärkeätä varmistaa, että pitkässä juoksussa myöskin hyvinvointialueet saavat riittävät resurssit tämänkin tärkeän valvontavelvollisuuden ja toimeenpanon tehtäviin. Tätä kautta olemmekin valiokunnassa todella huomioineet tässä mietinnössämme myöskin nämä tulevat uudistukset ja tämän riittävän resurssien tarpeen.

Aivan loppuun vielä sanon, puhemies, sen, että tässä on tosi paljon muutoksia, jotka pitäisi tehdä, ja tässä ihan pienesti vasta korkattiin tätä sektoria. Me kyllä kannatamme sitä, että tehtäisiin vielä paljon enemmän.

Riksdagen avslutade den allmänna debatten.

Riksdagen godkände innehållet i lagförslag 1—3 i proposition RP 115/2025 rd enligt betänkandet. Första behandlingen av lagförslagen avslutades.